

Småstykker

Fund af sjældent stenalder-lerkar i Gesten sogn

Det er altid spændende, naar telefonen ringer og melder om oldtidsfund. Man haster af sted og grubler paa vejen dertil: hvad mon det nu er denne gang — og selvfølgelig ønsker man at finde noget nyt og interessant — et endnu ubeskrevet blad af Danmarks historie.

En dag i august 1955 var jeg paa vej til Ravnholt i den nordøstligste del af Gesten sogn, hvor man under vejarbejde var stødt paa potteskaar. Da man før paa det strøg er stødt paa jernalderskaar, regnede jeg med, at det nærmest var saadanne, som igen kom for dagens lys. Flere steder i Øster Gesten og i Revsing findes mange lerkarskaar — baade som enkeltfund og i affaldsgruber.

Da jeg naaede fundstedet, var arbejderne i færd med at grave en ny vejgrøft, da vejen skulle asfalteres. I grøftens ene side var man da stødt paa en del potteskaar, ja, vel nærmest et lerkar, der gik i stykker ved den ublide medfart. Arbejderne havde samlet de større stykker sammen og lagt dem oven for grøften. Jeg saa straks, at karret havde en ejendommelig, bølgeformet ornamentik langs randen, og begyndte at søge efter flere stykker nede i grøften og i den opkastede jord. Her fandt jeg

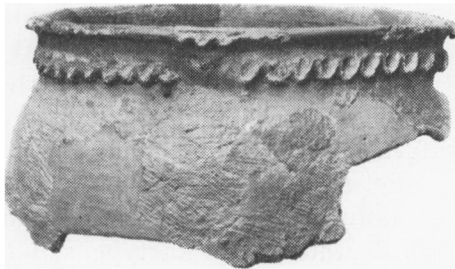
bundstykkerne og en del andre skaar, som endnu sad i grøftens side, ca. 55 cm under overfladen. Her var der et tydeligt kulturlag: et mørktfarvet omraade med trækul, men ellers uden flint og andre skaar. Desværre strakte dette kulturlag sig ind under et stort dige til den ene side og ind under vejen til den anden side, saa det var umuligt at komme til at undersøge dette nærmere. Om her var grav eller bopladslag var ikke til at sige; men da karret hørte enkeltgravsfolket til og ikke findes i deres grave, ligger det nær at antage, at det mørktfarvede kulturlag stammer fra et af deres opholdssteder.

Da jeg ikke kendte denne kartype, sendte jeg et par skaar til professor C. J. Becker for at faa dem nærmere bestemt. Selv om skaarene saa meget ejendommelige ud med de omkringløbende »svale-reder«, som jeg straks kaldte dem, saa regnede jeg dog nærmest med, at de var fra jernalderen. Stor blev derfor min overraskelse, da jeg modtog svar fra professor C. J. Becker og erfarede, at skaarene var fra stenalderen.

Professoren skriver: »Denne gang var der gevinst ogsaa til mig i Deres pakke. Det brune skaar fra Ravnholt er bopladskeramik fra enkeltgravskulturen. Det er karformer, som jeg ogsaa samler sammen paa i øjeblikket. Jeg kender nu fra en halv snes steder saadanne kar med dobbelt bølge-linje. De kan ikke finde noget i litteraturen om dem endnu herhjemme, men tilsvarende findes i udlandet. Stykket har altsaa interesse, og da De skriver, at der er mere af karret, vil jeg foreslaa, at jeg laaner det hele herover til studium . . .«

Og i et senere brev skriver professoren: »Mange tak for brev og pakke med resterne af enkeltgravskarret fra Ravnholt. Det er absolut et interessant

fund, idet der jo er væsentlige dele af det store lerkar. De fleste fund, jeg ellers har samlet herhjemme fra, bestaar kun af smaaskaar med den karakteristiske overdel. Nu er det jo spændende at se,

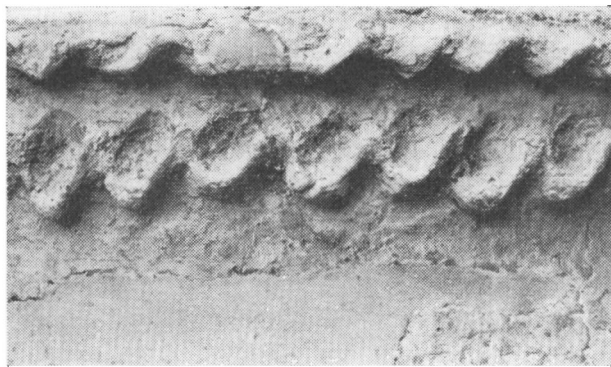
Lerkar (brudstykker) fra Ravnholt.

hvor meget der kan komme ud af det. De har vel ikke noget imod, at jeg afbilder det i faglitteraturen?»

Godt var det, at arbejderne var opmærksomme paa karret, saa det blev reddet. Det viste sig, at karrets øverste del kunne sammensættes fuldstændigt, ligesom ogsaa bunden er vel bevaret. Derimod findes der kun faa stykker af den mellemliggende del. Karret har haft en højde af omkring 40 cm og en diameter over randen paa 35 cm. Lermassen er grov, og paa saavel inder- som yderside er overfladen ejendommeligt stribet, som om lermassen før brændingen er glattet efter med en håndfuld

halm. Mundingsranden er paa ydersiden trukket ud i smaa bølger, og et par cm under den findes en bølgeformet liste, der minder om en lang række, smaa svalerede, som er dannet ved fingerindtryk.

Professor Becker har i »Proceedings of the Pre-historic Society« for 1955 skrevet en artikel om

Den dobbelte bølgelinje i nærbillede.

disse kar fra fund i Europa, og jeg har herfra hentet de efterfølgende interessante oplysninger. Becker skriver bl. a.: de store, grove bægre med jævn s-formet profil er alene prydet med to bølgeformede lister, hvoraf den ene er dannet af eller på selve munden, medens den anden er anbragt faa cm herunder. Begge lister er udpræget »kort-bølgede«. Det ses tydeligt, at de er dannet ved kraftige fingerindtryk, snart fra een, snart fra to sider, således at listen ligefrem er modelleret ud. Det afgørende træk for kartypen er den specielle »kort-bølgede« udformning af en paalagt liste, som er anbragt lidt neden for randen. Præcis samme type grove keramik findes ikke blot i Danmark, men langt ud over landets grænser. Er kendt fra Nord-

vesttyskland, Holland, Sydtyskland og særlig Schweiz fra bopladserne ved Zürich-Utoquai, hvor karrene med sikkerhed er knyttet til enkeltgravsfolket. Et andet rigt fundomraade er kysterne omkring Weichsels munding samt i Polen.

Vender vi os atter mod nord, bliver den eftersøgte type igen sjælden. Fra Sverige er den endnu ikke kendt. Derimod har man længe været opmærksom paa den i Finland, hvor den ogsaa bestemtes til at tilhøre enkeltgravfolkets grovere keramik.

Professor Becker slutter: »Det danske materiale viser klart, at de grove bægre forekommer både meget tidligt og sent inden for jysk enkeltgravskultur, uden at det er muligt at se nogen forskel på de enkelte stykker. Til finere kronologiske studier egner typen sig ikke, men til påvisning af enkeltgravskulturens bopladser synes den at kunne bruges, saaledes at man maaske ad den vej kan komme paa sporet af de bopladsfund, som skulle bringe haardt tiltrængt viden om enkeltgravskulturens erhvervs- og kulturtype«.

Da Nationalmuseet meget gerne ville erhverve Ravnholt-karret, overlod jeg dette til museet.

Leo Nourup.

Bemærkninger til et citat af Tacitus

H. K. Kristensen begynder sin interessante afhandling om Skast herreds ting i Fra Ribe Amt 1957 med et berømt citat af Tacitus om straffene hos germanerne. H. K. Kristensen anfører stedet

fra kapitel 12 i »Germania« af Cornelius Tacitus således: »Landsforræddere og overløbere hænger de op i træer; fejge folk, dem, der unddrager sig tjenesten i krigen, og dem, der besudler deres eget legeme ved unaturlige laster, drukner de under en risfletning i dynd og morads«. Denne læsemåde er den almindelige hos sprogfolk, historikere og jurister både i Danmark og udlandet; men det kan måske være på sin plads at nævne, at stedet også kan læses på en anden måde. Hos Tacitus lyder stedet således: »Proditores et transfugas arboribus suspendunt, ignavos et imbelles et corpore infames caeno ac palude iniecta insuper crate mergunt«, d.v.s. »forræddere og overløbere hænger de i træer, de fejge og ukrigeriske og dem, der er skændige overfor corpus, drukner de i morads og sump under et fletværk«. Spørgsmålet er, hvorledes corpus skal oversættes. Grundbetydningen af ordet er jo legeme; men ofte bruges det i overført betydning om en enhed som samfundet eller hæren. Skal corpus oversættes ved legeme, må der være tale om onani eller lignende, og det synes usandsynligt, at der herfor skulle være fastsat dødsstraf, og de senere germanske love giver ingen støtte for en sådan opfattelse. Opfatter man derimod corpus som samfundet eller hæren, bliver der god mening i det anførte stykke, idet der så står, at man drukner de fejge (d.v.s. dem, der viser fejghed i kampen), de ukrigerske (d.v.s. dem, der søger at unddrage sig kampen) og dem, der er skændige eller skammelige overfor hæren (d.v.s. dem, der deserterer fra hæren, men dog ikke går over til fjenden). Med andre ord; dem, der yder fjenden aktiv støtte, hænger man, og dem, der blot svigter deres kamppligt, drukner man. Alle andre forbrydelser end de af

Tacitus udtrykkeligt nævnte dødsstrafforbrydelser har man sikkert henregnet til de mindre forbrydelser, *delicta leviora*, som kunne afgøres med bod. Denne inddeling af forbrydelserne synes at have været grundlaget for strafferetten hos alle germaniske folk til begyndelsen af det 14. århundrede.

H. Schlanbusch.

Kirketyveri i Lunde og tobakshandel i Ovtrup 1673

Det var ved middagstid fredag d. 21. marts 1673, at et fremmed menneske dukkede op i Nørretarp i Lunde og overraskede Maren Mikkels ved hendes ladedør. Manden bad om noget at drikke, men Maren svarede, at hun var »ølløs«. Han gik da ind i nabogården, hvor han traf Else Frandskone og fik sin tørst stillet. Han fortalte hende, at han var en »skibskarlk« og var i følgeskab med tre andre, som var andetsteds i byen.

Dem mærkede man nu ikke noget til, og den fremmede havde heller ikke nogen bylt at bære på. Det havde han derimod, da han senere på dagen nærmede sig Revsgård i nabosognet Ovtrup. Her så Maren Pedersdatter ham komme gående »noget østen« om Lunde præstegård.

Det traf sig sådan, at samme Maren kom til at følges med ham fra Revsgård til Gadegård, og naturligvis spurgte hun, hvor han var fra. Han svare-